

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS ANTONIO LA PERGOLA

14 päivänä joulukuuta 1999 *

I Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinten tuomioon liittyvät tosiseikat ja oikeussäännöt

N:o 2340/90 (jäljempänä asetus) antamisen johdosta.²

1. Saksan oikeuden mukaan perustettu yhtiö Dorsch Consult Ingenieurgesellschaft mbH (jäljempänä DCI) on 6.7.1998 toimittamallaan valituksella vaatinut yhteisöjen tuomioistuinta kumoamaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa T-184/95 antaman tuomion (jäljempänä tuomio)¹ ja hyväksymään sen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa esittämät vaatimukset tai, toissijaisesti, palauttamaan asian ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen. Valituksenalaisessa tuomiossa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hylkäsi vaatimuksen sen vahingon korvaamisesta, jonka DCI väittää itselleen aiheutuneen yhteisön Irakin ja Kuwaitin kanssa käymän kaupan estämisestä 8 päivänä elokuuta 1990 annetun neuvoston asetuksen (ETY)

2. DCI:llä on Irakin hallitukselta saatavia Irakin tasavallan rakennus- ja asuntoministeriön kanssa 30.1.1975 tehdyn Iraq Express Way nro 1:n rakentamistöiden järjestelyyn ja valvontaan liittyvien palvelujen toimittamista koskevan, kuudeksi vuodeksi tehdyn ja tämän jälkeen useita kertoja uusitun sopimuksen perusteella (jäljempänä sopimus). DCI toteaa, että mainitun velan periminen ei enää ollut mahdollista sen jälkeen, kun Irakin tasavallan ylempi vallankumousneuvosto antoi

2 — EYVL L 213, s. 1 (oikaisu: EYVL L 216, s. 28). Neuvosto antoi asetuksen komission ehdotuksesta vedoten Irakin hyökkäyksestä Kuwaitiin aiheutuvaan vakavaan tilanteeseen ja 6.8.1990 annettuun päätöslauselmaan nro 660, jossa YK:n turvallisuusneuvosto (jäljempänä turvallisuusneuvosto) — julistettuaan olevansa ”tietoinen Yhdistyneiden kansakuntien peruskirjan mukaisista velvoitteista ylläpitää kansainvälistä rauhaa ja turvallisuutta” ja todettuaan Irakin jättäneen noudattamatta 2.8.1990 annettua päätöslauselmaa nro 660, jossa vaadittiin Irakin joukkojen välitöntä ja ehdotonta vetäytymistä Kuwaitin alueelta — oli päättänyt Irakin ja Kuwaitin asettamisesta kauppasulkun. Asetuksen 1 artiklassa kielletään 7.8.1990 lähtien kaikkien Irakista tai Kuwaitista peräisin olevien tai siltä tulevien tuotteiden tuonti yhteisön alueelle sekä kaikkien yhteisöstä peräisin olevien tai siltä tulevien tuotteiden vienti näihin maihin. Asetuksen 2 artiklassa kielletään lisäksi samasta päivästä alkaen a) kaikki kaupallinen toiminta ja kaupalliset liiketoimet, mukaan luettuna kaikki jo päättyneisiin tai osittain toteutettuihin liiketoimiin liittyvä toiminta, jonka tarkoituksena on suosia tai jonka seurauksena suositetaan Irakista tai Kuwaitista peräisin olevien tai siltä tulevien tuotteiden vientiä, b) kaikkien tuotteiden myynti tai toimittaminen niiden alkuperästä riippumatta Irakissa tai Kuwaitissa olevalle luonnolliselle henkilölle tai oikeushenkilölle taikka Irakin tai Kuwaitin alueella tai alueelta tapahtuvaa kaupallista toimintaa varten ja c) kaikki toiminta, jonka tarkoituksena on suosia tai jonka seurauksena suositetaan tätä myyntiä tai tätä tuotteiden toimittamista.

* — Alkuperäinen kieli: italia.

1 — Ks. asia T-184/95, Dorsch Consult v. neuvosto ja komissio, tuomio 28.4.1998 (Kok. 1998, s. II-667) sekä määräys 16.9.1998 (ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa), jolla ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on työjärjestyksen 84 artiklan 1 kohdan mukaisesti oikaissut tuomion 80, 81 ja 83 kohdan.

lain nro 57 irakilaisten omaisuuden, etujen ja oikeuksien turvaamisesta Irakin alueella ja sen ulkopuolella.³ DCI väitti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa, että koska laki nro 57 oli Irakin viranomaisten vastaus yhteisön asettamalle Irakin vastaiselle kauppasululle ja koska asetuksen antaminen näin ollen oli syynä lain nro 57 antamiseen, yhteisön oli korvattava vahinko, joka sille oli aiheutunut siitä, että Irakin hallitus kieltäytyi maksamasta velkojaan. DCI:n mukaan yhteisön vastuu perustuu ensisijaisesti siihen periaatteeseen, että yhteisö on vastuussa laillisesta toimesta, koska kantajan omistusoikeutta on loukattu pakkolunastusta vastaavalla tavalla. Toissijaisesti yhteisön vastuu perustuu siihen, että yhteisö on vastuussa lainvastaisesta toimesta, koska yhteisön lainsäätäjä on jättänyt säätämättä kyseisen asetuksen antaessaan niiden vahinkojen korvausjärjestelmästä, jotka tämän asetuksen vuoksi aiheutuivat asianomaisille yrityksille.⁴

II Valituksenalainen tuomio

3. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinten tuomiossa todettiin ensinnäkin, että

jotta sopimussuhteen ulkopuoliseen yhteisön vastuuseen voidaan vedota, on näytettävä toteen sekä aiheutuneeksi väitetyn vahingon syntyminen että tämän vahingon ja yhteisön toimen välinen syy-yhteys (ks. 59 kohta). Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mukaan nyt esillä olevassa asiassa kantajan, jolla on todistustaakka, on siten näytettävä toteen muun muassa se, että lain nro 57 antaminen oli vastatoimenpiteenä objektiivisesti ennakoitavissa oleva tavanomainen seuraus asetuksen antamisesta. Valituksen kohteena olevassa tuomiossa todettiin lisäksi, ettei kantajalle aiheutunut vahinko ole tosiasiallinen ja varma (ks. 60—68 kohta) ja että asetuksen antamisen ja kyseisen vahingon välillä ei ole syy-yhteyttä (ks. 71—74 kohta).

4. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinten mukaan DCI:n esittämä näyttö ei ole oikeudellisesti riittävää sen osoittamiseksi, että Irakin viranomaiset olisivat lopullisesti kieltäytyneet maksamasta velkojaan asetuksen antamisen vuoksi. Näin ollen ei voida sulkea pois mahdollisuutta, että kantajan saatavia ei ole maksettu pelkän hallinnollisen viivästyksen, väliaikaisen maksamista koskevan kieltäytymisen tai Irakin väliaikaisen tai pysyvän maksukyvyttömyyden vuoksi. Erityisesti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin huomautti, että vaikka Irakin kieltäytyminen sille kuuluvien velvoitteiden noudattamisesta olisi todella seuraus lain nro 57 antamisesta, tämä laki kumottiin 3.3.1991, eikä näin ollen ainakaan tämän päivämäärän jälkeen ole ollut mitään estettä sille, että Irakin viranomaiset maksaisivat saatavat, joista nyt esillä olevassa asiassa on kyse. Lopuksi paras näyttö siitä, että kantaja ei itsekään katsonut, että näistä saatavista

3 — Laki nro 57 annettiin 16.9.1990, ja se tuli voimaan taannehtivasti 6.8.1990 alkaen.

4 — DCI on vaatinut, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin velvoittaa yhteisön maksamaan kantajalle 2 279 859,69 Saksan markkaa (DEM) ja siitä asetuksen voimaantulopäivämäärästä 9.8.1990 lähtien laskettavan 8 prosentin vuotuisen koron, jolloin summa vastaa suuruudeltaan yhteisölle maksettavaksi lankeavaa Irakin samansuuruisia velkaa.

olisi tullut lopullisesti mahdottomia periä, oli kantajan kanteessaan esittämä ehdotus (ks. edellä alaviite 4) siirtää sen saatavat neuvostolle ja komissiolle vastineena vastaavan summan maksamisesta.

5. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi vielä, että kantaja, jolla on todistustaakka, ei ole näyttänyt toteen, että lain nro 57 antaminen olisi ollut objektiivisesti ennakoitavissa oleva asetuksen antamisen vastatoimenpide. Erityisesti, laissa nro 57 ei mitenkään viitattu yhteisöön tai asetukseen; lain perusteluista ilmenee vain, että kyseinen säännös oli annettu ”eräiden hallitusten” tekemien Irakin vastaisten ”mielivaltaisten päätösten” vuoksi. Lisäksi, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mukaan kyseistä lakia ei voitu pitää DCI:n velkojen maksusta kieltäytymisen syynä ainakaan lain kumoamisen jälkeen (ks. edellä 4 kohta). Tuomiossa todettiin myös, että itse asiassa Irakia koskeva kauppasulku asetettiin turvallisuusneuvoston päätöslauselman seurauksena. Väitetty Irakin hallituksen vastatoimenpiteistä johtuva vahinko ei siten ollut seuraus asetuksen antamisesta vaan mainitusta päätöslauselmasta. Asetuksen osalta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin huomautti, että se annettiin, jotta voitaisiin varmistaa, että yhteisössä otetaan käyttöön kaupankäyntiä Irakin ja Kuwaitin kanssa koskevat yhte-näiset toimenpiteet, joista turvallisuusneuvosto on päättänyt. On totta, että YK:n peruskirjan 25 artiklan perusteella YK:n jäsenvaltiot sitoutuvat hyväksymään ja täyttämään turvallisuusneuvoston päätökset ja niiden on sen vuoksi, esillä olevassa tapauksessa, toteutettava kaikki tarpeelliset toimenpiteet turvallisuusneuvoston asettaman kauppasulun toteuttamiseksi. Ne jäsenvaltiot, jotka ovat myös

Euroopan yhteisön jäsenvaltioita, ovat kuitenkin sitoutuneet täyttämään veloitteensa YK:n jäsenvaltioina yhteisöä koskevan ja siitä säättävän perustamissopimuksen rajoissa, koska kaikki yhteisen kauppapolitiikan toimenpiteet, kuten kauppasulun asettaminen, kuuluvat EY:n perustamissopimuksen 113 artiklan (josta on muutettuna tullut EY 133 artikla) nojalla yhteisön yksinomaiseen toimivaltaan.

6. Ottamatta kantaa siihen, onko *lailliseen* toimeen perustuvan yhteisön vastuun periaate hyväksytty yhteisön lainsäädännössä vai ei, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi tämän jälkeen, että tällaisen vastuun syntymisen edellytyksenä on joka tapauksessa se, että väitetty vahinko on paitsi ”syntynyt ja tosiasiallinen”, se myös: i) johtuu lainsäädäntötoimesta, jota ei voida perustella yhteisen edun vaatimuksin; ii) vaikuttaa erityiseen taloudellisten toimijoiden ryhmään suhteettomalla tavalla muihin toimijoihin verrattuna (ns. *erityinen vahinko*) ja iii) on suurempi kuin kyseisen alan toimintaan kuuluvat taloudelliset riskit (ns. *epätavallinen vahinko*; ks. 59 ja 76—80 kohta).

Näitä edellytyksiä soveltaen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi, että vahinkoa, joka aiheutuu yhteisön yritykselle, jonka saatavia kolmannen valtion hallitukselta ei voida periä yhteisön asetuksella asetetun kyseisen maan vastaisen kauppasulun vuoksi, ei voida pitää ”erityisenä” vahinkona. Tämä sen vuoksi, ettei velallismaan vastatoimenpide koske pelkästään kyseisen yrityksen saatavia, vaan

kaikkien yhteisön yritysten sellaisia saata-
via, joita ei ollut vielä maksettu, kun
kauppasulku asetettiin. Ensimmäisen
oikeusasteen tuomioistuimen mukaan se,
että DCI:n saatavat perustuivat lisäksi
sopimukseen, joka oli tehty vuonna 1975
eikä niitä ollut katettu takauksilla, jotka
Saksassa on myöhemmin otettu käyttöön
Irakin kaltaisissa ”suuren riskin” maissa
syntyviä kaupallisia riskejä vastaan, ei riitä
vielä siihen, että kantajan asema katsottai-
siin toisenlaiseksi kuin niiden yritysten
asema, jotka ovat tosiasiallisesti käyttäneet
tällaisia takauksia hyväkseen. Ensimmäisen
oikeusasteen tuomioistuin katsoi, ettei
kantaja ole kyennyt näyttämään toteen,
että se olisi ainoa yritys, joka ei ole voinut
käyttää hyväkseen takausta, tai että se edes
kuuluisi sellaisten toimijoiden rajattuun
ryhmään (ks. 81 ja 82 kohta).

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin
päätti, ettei sellaista vahinkoa, joka johtuu
velkojen maksun keskeytymisestä kolman-
nessa, ”suuren riskin” maassa, voida pitää
”epätavallisena”, toisin sanoen suu-
rempana kuin riskejä, jotka kuuluvat
kaikkeen palvelujen tarjontaan kyseisessä
maassa. Yhteisöjen tuomioistuimen ennak-
kotapauksiin Grands Moulins de Paris ja
Bosphorus⁵ vedoten ensimmäisen oikeus-
asteen tuomioistuin huomautti, että sää-
döksellä, jolla otetaan käyttöön kolman-
teen maahan kohdistuva kauppasulku
kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden
ylläpitämiseksi, on itsessään vaikutuksia
taloudellisen toiminnan vapaaseen harjoit-
tamiseen ja että se aiheuttaa siten vahin-
koja osapuolille, jotka eivät ole millään

tavalla vastuussa siitä tilanteesta, joka on
sanktioiden asettamisen perusteena.
Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin
totesi kuitenkin, etteivät tällaiset vahingot
aiheuta yhteisön vastuun syntymistä, koska
tällaisen säädöksen yleisen edun edellyttä-
mien päämäärien tärkeys oikeuttaa jopa
merkittävät kielteiset vaikutukset, jotka
aiheutuvat tietyille toimijoille
(ks. 83—88 kohta).

7. Lopuksi ensimmäisen oikeusasteen tuo-
mioistuin hylkäsi myös kantajan toissijai-
sen vahingonkorvausvaatimuksen lainvas-
taisesta toimesta aiheutuneesta vahingosta
(ks. edellä 2 kohta). Valituksenalaisessa
tuomiossa huomautetaan, että toisaalta
myös tämä vaatimus olisi edellyttänyt
DCI:n oikeutta saada korvausta; toisaalta
jo ensisijaisen vaatimuksen tutkimuksesta
ilmeni, ettei kantajalla voitu katsoa olevan
oikeutta saada korvausta, erityisesti sen
vuoksi, että se ei ole näyttänyt toteen, että
sille olisi aiheutunut tosiasiallista ja varmaa
vahinkoa (ks. 96—100 kohta).

III DCI:n esittämien valitusperusteiden ja asianosaisten perustelujen arviointi

8. Asiassa annettuun tuomioon kohdistuva
valitus perustuu kahdeksaantoista valitus-
perusteeseen. Vaikka DCI onkin muu-
toksenhaussaansa täsmällisesti yksilöinyt

5 — Ks. yhdistetyt asiat 9/71 ja 11/71, *Compagnie d'approvisionnement, de transport et de crédit* ja *Grands Moulins de Paris v. komissio*, tuomio 13.6.1972 (Kok. 1972, s. 391, 46 kohta) ja asia C-84/95, *Bosphorus*, tuomio 30.7.1996 (Kok. 1996, s. I-3953).

valituksen kohteena olevan tuomion kohdat, ei niitä oikeudellisia väitteitä, joihin tuomion kumoamista koskeva vaatimus perustuu, ole aina selkeästi mainittu. Viittaamatta kaikissa tapauksissa siihen, millä perusteella valitusperustetta ei voida ottaa käsiteltäväksi EY:n tuomioistuimen perussäännön 51 artiklan ensimmäisen kohdan ja yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 112 artiklan 1 kohdan c alakohdan nojalla,⁶ olen mahdollisuuksien mukaan pyrkinyt tulkitsemaan valittajan väitteet täsmentäen jäljempänä kohta kohdalla millä tavoin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen väitetään rikkoneen yhteisön säännöksiä tai tehneen menettelyvirheitä.

Tosiasiallisen ja varman vahingon syntyminen (1.—3. valitusperuste)

9. Ensimmäisessä ja toisessa valitusperusteessa DCI vastustaa pääasiassa tuomion 68 kohdan päätelmää, jonka mukaan se ei ole kyennyt osoittamaan, että sille on aiheutunut tosiasiallinen ja varma vahinko. Valittajan mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen toteamat tosiseikat edellyttivät päinvastaista ratkaisua, koska: i) velkojalle aiheutuva tosiasiallinen ja varma vahinko ei riipu siitä, onko velallinen kieltäytynyt velan maksusta lopullisesti, ja kyseisen velan perinnän mahdottomuus, mistä valittajan itselleen aiheutu-

neeksi väittämä vahinko johtuu, oli nimenomaan ymmärrettävä tilapäiseksi; ii) pelkkä erääntyneiden saatavien maksun myöhästyminen on jo tosiasiallinen vahinko menetettyjen pääoman korkojen osalta ja iii) väitetty vahinko on varma, koska neuvosto ja komissio olivat tunnustaneet asianomaisen summan suullisessa käsittelyssä. DCI lisää, että tuomion 66 kohdan väite — jonka mukaan se olisi voinut laillisesti kääntyä irakilaisien asianajajien puoleen ja maksaa näiden toimittamista palveluista palkkioita voidakseen käyttää sopimuksessa määrättyjä oikeussuojakeinoja ja saadaakseen siten tietää Irakin viranomaisten lopullisen kannan sen saatavien maksun laiminlyömiseen osalta — perustuu ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen esittämään virheelliseen tulkintaan asetuksen (ETY) N:o 2340/90 laajentamisesta ja muuttamisesta 29 päivänä lokakuuta 1990 annetusta neuvoston asetuksesta (ETY) N:o 3155/90.⁷ Lopuksi asiakirja-aineistosta ilmenevät seikat ja muut tuomiossa esitetyt väitteet⁸ ovat valittajan mukaan ristiriidassa sen väitteen kanssa, jonka mukaan tämä ei ole esittänyt näyttöä, josta

7 — EYVL L 304, s. 1 (oikaisu: EYVL L 317, s. 63). Sopimuksen X artiklan mukaan mikäli sopimusehtojen tulkinnasta tai soveltamisesta syntyy sopimuspuolten välillä erimielisyyksiä, sopimuspuolten on pyrittävä yhdessä saavuttamaan hyvyksyttävä ratkaisu, tai jos ratkaisua ei saavuteta, riita on ratkaistava suunnittelulautakunnassa, sanotun kuitenkin estämättä sopimuspuolten oikeutta saattaa asia toimivaltaisten irakilaisien tuomioistuinten ratkaistavaksi.

8 — Valittaja on viitannut seuraaviin asiakirjoihin: i) 10.10.1990 päivätty Irakin viranomaisten Saksan liittotasavallan ja Saksan demokraattisen tasavallan yhdistymistä koskevan julistuksen johdosta lähettämä kirje, jossa on yleisluonteisia julistuksia saksalaisten yritysten osallistumisesta Saksan ja Irakin välisen ”hedelmällisen bilateraalisen yhteistyön kehittämiseen”, kauppasulun näille suhteille aiheuttamista vahingoista ja ”Irakiin kohdistuvista uhista” (ks. tuomion 63 kohta); ii) tiettyihin luottamuskelloihin selontekoihin, joita sen Irakin sivuliikkeen apulaisjohtaja on laatinut ja joista ilmenee, että Irakin viranomaiset kieltäytyvät edelleen maksamasta kyseisiä saatavia yhteisön kauppasulun voimaansäätämisen vuoksi (ks. tuomion 64 kohta); iii) Baijerin osavaltion keskuspankin päätös kieltää kantajalta lupa suorittaa tilisiirto Irakin dinareina saatavien perimiseksi tarpeellisten oikeudellisten toimien maksamiseksi ja iv) DCI:n ja Saksan liittotasavallan valtiovarainministeriön kirjeenvaihto, joka sisältää yleisluonteisia toteamuksia koskien kauppasulun vaikutuksia niiden saatavien maksun osalta, joita saksalaisilla yrityksillä on Irakilta.

6 — Yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan (ks. esim. asia C-153/96 P, De Rijk v. komissio, tuomio 29.5.1997, Kok. 1997, s. I-2901, 15 kohta). Ks. asia C-257/98 P, Lucaccioni v. komissio, tuomio 9.9.1999 (Kok. 1999, s. I-5251, 61 ja 62 kohta), valitus, jossa valittaja vastustaa valituksen kohteena olevassa tuomiossa esitettyä päätelmää, ei vastaa tekstissä mainituissa säännöksissä asetettuja edellytyksiä, eikä sitä voida ottaa tutkittavaksi, mikäli valittaja ei ilmoita räsmällisesti niitä oikeudellisia perusteita, joiden perusteella ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen olisi pitänyt tehdä päinvastainen päätelmä.

ilmenisi, että se olisi todellisuudessa ollut yhteydessä tai yrittänyt saada yhteyttä Irakin viranomaisiin tai Rafidian-pankkiin selvittääkseen, miksi Irakin asianomaisen ministeriön kyseiselle pankille helmikuussa 1990 antamia valittajan saatavia koskevia maksumääräyksiä ei ollut pantu täytäntöön (ks. tuomion 61 kohta).

10. Kolmannessa valitusperusteessaan DCI on väittänyt toissijaisesti, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuim on ilman mitään perustelua jättänyt tekemättä useista valittajan sille esittämistä todisteista (valittajan yhteistyökumppaneiden kuuleminen todistajina ja asiantuntijalausunto) asianmukaiset johtopäätökset tosiasiallisen ja varman vahingon syntymisen osalta. Tuomiossa ei kantajan mukaan näin ollen ole noudatettu todistelua koskevia perustavanlaatuisia sääntöjä ja sen perustelut ovat puutteellisia.

11. Mikään edellä esitetyistä valitusperusteista ei mielestäni ole vakuuttava. Se, että valittaja puhuu tosiasiallisesta ja varmasta vahingosta, kun mahdottomuus periä saatavia Irakin viranomaisilta on vain tilapäinen — vaikka myönnettäisiin, että kyse on todellisesta "mahdottomuudesta"⁹ — ei missään tapauksessa ole

hyväksyttävä väite. Toisaalta ei myöskään ole mitään estettä sille, että saatavien tuleva mahdollinen maksu koskee myös sopimusehtojen mukaisia erääntyneiden saatavien korkoja.

Myös väite, joka koskee edellä mainitun asetuksen N:o 3155/90 väitettyä virheellistä tulkintaa, vaikuttaa perusteettomalta. Tässä säännöksessä — kuten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuim on perustellusti todennut — kielletään 29.10.1990 alkaen "yhteisössä, myös sen ilmatilassa, yhteisön alueelta, tai lentäen tai yhteisön lipun alla purjehtivilta aluksilta sekä kaikilta yhteisön kansalaisilta, muiden kuin taloudellisten palvelujen tarjoaminen, joiden tarkoituksena on edistää tai joiden vuoksi suositetaan Irakin ja Kuwaitin taloutta",¹⁰ mutta siinä ei kielletä sitä, että Irakissa toimivat luonnolliset henkilöt tai oikeushenkilöt tarjoavat palveluja kolmansille tässä maassa. Näin ollen, toisin kuin DCI väittää, yhteisön kauppasulku, joka koski palvelujen tarjoamista Irakissa ja Kuwaitissa, ei mitenkään estänyt sitä turvautumasta irakilaisiin asianajajiin tai oikeudellisiin edustajiin.

Lopuksi katson, että tuomion 61 kohtaa ja kolmatta valitusperustetta koskeva väite on jätettävä tutkimatta EY:n perustamissopimuksen 168 a artiklan (josta on tullut EY 225 artikla) ja EY:n tuomioistuinten perussäännön 51 artiklan ensimmäisen kohdan nojalla. Yhteisöjen tuo-

⁹ — Kuten tuomion 61—66 kohdasta käy ilmi, DCI ei ole turvautunut sopimuksessa määrättyihin oikeussuojakeinoihin saadakseen Irakin viranomaisten lopullisen kannan sen saatavien maksamatta jäämisestä. Lisäksi mikään valittajan esittämä asiakirja ei osoita, että se olisi ottanut yhteyttä Irakin viranomaisiin tai Rafidian-pankkiin selvittääkseen, miksi kyseinen pankki ollut pannut täytäntöön saamiaan maksumääräyksiä (ks. edellä 9 kohta). Päinvastoin, valittaja on nimenomaan ilmoittanut, että se ei pitänyt myöskään lain nro 57 kumoamisen jälkeen tarkoituksenmukaisena yrittää nopeuttaa kyseisten määräysten sisäistä täytäntöönpanoa. Tällaisissa olosuhteissa olisi mielestäni mielivaltaista väittää, että olisi ollut edes väliaikaisesti mahdotonta, että Irak noudattaisi maksuvelvoitettaan viivästyneesti. Mikään ei toisin sanoen näytä osoittavan, että asianomaisesta saatavasta olisi tullut mahdoton peria.

¹⁰ — Ks. asetuksen N:o 3155/90 1 artikla (kursivointi tässä).

mioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan valitus voi perustua ainoastaan oikeussääntöjen rikkomista koskeviin perusteisiin eikä siis ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tosiseikaston määrittämiseen tai esitettyjen todisteiden näyttöarvon arviointiin, ellei todeta, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt tosiasiallisen oikeudellisen virheen.¹¹ Näin ollen on todettava, ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin, joka on toimivaltainen arvioimaan sille esitetyt todisteet, tarvitse perustella nimenomaisesti arviointiaan, jos se katsoo, etteivät kaikki todisteet ole merkityksellisiä tai asiaankuuluvia.

12. Tulen siihen johtopäätökseen, että tosiasialliseen ja varmaan vahinkoon liit-

tyviä valitusperusteita ei voida hyväksyä, ja jo tämä seikka riittäisi koko valituksen hylkäämiseen. Olen jo viitannut siihen periaatteeseen, joka koskee niiden edellytysten *kumulatiivisuutta*, jotka liittyvät sopimussuhteen ulkopuolisen yhteisön vastuun syntymiseen.¹² Tämä yhteisön periaate edellyttää sitä, että DCI:n vaatimukset — sekä ensisijainen että myös se toissijainen vaatimus, joka koskee sen vahingon korvaamista, jonka valittaja väittää kohdistuneen itseensä lainvastaisen toimen vuoksi — on hylättävä riippumatta siitä, ovatko syy-yhteyttä ja väitetyn vahingon luonnetta koskevat valitusperusteet perusteltuja. Käsittelen siis ainoastaan arvioinnin kattavuuden vuoksi myös muita viittaitoista valitusperustetta, siltä varalta, ettei yhteisöjen tuomioistuin yhdy ehdotukseeni hylätä väitetyn vahingon syntymiseen liittyvät valitusperusteet.

11 — Ks. viimeksi asia C-143/95 P, komissio v. Socurte ym., tuomio 9.1.1997 (Kok. 1997, s. I-1, 36 kohta) ja edellä alaviitteessä 6 mainittu asia Lucaccioni, tuomion 31 kohta. Ainoastaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on toimivaltainen toisaalta määrittämään tosiseikaston, lukuun ottamatta sellaisia tapauksia, joissa se, että määritetty tosiseikasto ei pidä asiallisesti paikkansa, johtuu ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle toimitetuista asiakirjoista, ja toisaalta arvioimaan tätä tosiseikastoa, koska tällainen arviointi ei ole yhteisöjen tuomioistuimen valituksen osalta harjoittaman valvonnan piiriin kuuluva oikeuskysymys lukuun ottamatta sitä tapusta, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle toimitettu aineisto on otettu huomioon vääristyneellä tavalla (ks. esim. asia C-390/95 P, Antillean Rice Mills ym., tuomio 11.2.1999, Kok. 1999, s. I-769, 29 kohta ja asia C-119/97 P, Ufex ym. v. komissio, tuomio 4.3.1999, Kok. 1999, s. I-1341, 66 kohta). Näin ollen, jos ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tosiseikaston tueksi hyväksymä näyttö on saatu asianmukaisesti ja todistus- taakkaa ja todisteluja koskevia yleisiä oikeusperiaatteita ja menettelysääntöjä on noudatettu, ainoastaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tehtävänä on arvioida sitä merkitystä, joka voidaan antaa sille esitetyille todisteille (ks. esim. määräys 17.9.1996, asia C-19/95 P, San Marco v. komissio, Kok. 1996, s. I-4433, 40 kohta ja asia C-362/95 P, Blackspur ym., tuomio 16.9.1997, Kok. 1997, s. I-4775, 26—30 kohta). Sellainen valitusperuste, joka perustuu siihen, että oikeutta tulla kuulluksi on rikottu, erityisesti kantajan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa esittämien väitteiden huomioon ottamatta jättämisen osalta, on jätettävä tutkimatta mikäli sillä pyritään siihen, että yhteisöjen tuomioistuin arvioisi uudestaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen jo määrittämää tosiseikastoa, koska kyseiseen valitusperusteeseen ei liity mitään oikeuskysymystä, koska se koskee pelkästään ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen määrittämää tosiseikastoa koskevaa erimielisyyttä, eikä ole näytetty toteen, että väitetty huomiotta jättäminen olisi vaikuttanut asian ratkaisuun ja siten loukannut kantajan etuja (ks. asia C-221/97 P, Schröder ym. v. komissio, tuomio 10.12.1998, Kok. 1998, s. I-8253, 25 ja 26 kohta).

Välittömän ja ennakoitavissa olevan syy-yhteyden olemassaolo (4.—6. valitusperuste)

13. Neljännessä ja viidennessä valitusperusteessa DCI pääasiassa valittaa siitä tuomion kohdasta (ks. 70—74 kohta), jossa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on todennut, ettei väitetyn vahingon ja asetuksen antamisen syy-yhteyden olemassaoloa ole näytetty toteen. Valittajan mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen olisi pitänyt todeta — mikäli se olisi arvioinut esitetyt tosiseikat oikein —, että Irakin viran-

12 — Ks. esim. edellä alaviitteessä 6 mainittu asia Lucaccioni, tuomion 13 ja 14 kohta.

omaisten velan maksusta kieltäytyminen liittyi suoraan ja ennakoitavissa olevalla tavalla yhteisön kauppasulun asettamiseen. Tämän seikan osalta DCI korostaa, että juuri asetuksen antamisen vuoksi turvallisuusneuvoston antaman päätöslauselman nro 661 (1990), joka itsessään ei sitonut taloudellisia toimijoita, noudattaminen tuli kaikille pakolliseksi. Valittaja väittää lisäksi, että koska ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei käyttänyt hyväkseen DCI:n tarjoamaa lain nro 57 tulkintaa koskevaa asiantuntijalausuntoa, se ei noudattanut todistelua koskevia perustavanlaatuisia sääntöjä ja että näin ollen tuomion perustelut ovat puutteellisia. Valittajan mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin olisi tämän näytön perusteella voinut todeta, että mainitun lain antaminen oli vastatoimenpiteenä objektiivisesti ennakoitavissa oleva tavanomainen seuraus kyseisen asetuksen antamisesta.

todisteiden asiaankuuluvuudesta tai merkityksellisyydestä, ja viitaten edellä esitettyihin huomautuksiin voin vain todeta, että ne on jätettävä tutkimatta (ks. edellä 11 kohta). Toisaalta katson, että muissa DCI:n valitusperusteissaan esittämissä väitteissä ei ole mitään uskottavia viitteitä mahdollisiin tuomion 70—74 kohdan sisältämiin oikeudellisiin virheisiin (ks. edellä 5 kohta). Näin ollen ehdotan, että vaikka yhteisöjen tuomioistuin pitäisi kyseisten seikkojen arviointia tarpeellisena (ks. edellä 12 kohta), se hylkää myös syy yhteyteen liittyvät valitusperusteet.

Epätavallisen ja erityisen vahingon syntyminen (7.—16. valitusperuste) ja oikeus saada korvausta lailliseen toimeen perustuvasta vahingosta (17. valitusperuste)

Kuudennessa valitusperusteessa, joka on esitetty toissijaisesti, valittaja väittää edelleen, että todistelua koskevia perustavanlaatuisia sääntöjä on rikottu ja tuomion perustelut ovat puutteellisia syy-yhteyden olemassaolon osalta. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on valittajan mukaan jättänyt tekemättä, ilman mitään perustelua, asianmukaiset johtopäätökset useista DCI:n esittämistä todisteista (neuvoston ja komission puheenjohtajien todistanlausunnot asianomaisten seikkojen tapahtuma-ajalta, Irakin lainsäädäntöä koskeva asiantuntijalausunto ja historiallinen asiantuntijalausunto).

15. Kuten neuvosto ja komissio ovat huomauttaneet, *seitsemäs valitusperuste*, jossa DCI on väittänyt, että "erityisen" vahingon ja "epätavallisen" vahingon käsitteitä käytetään tuomiossa "ristikkäin" ja virheellisesti, on perusteeton, koska ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on myöhemmin hyväksynyt edellä mainitun oikaisun (ks. edellä alaviite 1).¹³

16. *Valitusperusteissa 8.—16.* valittaja, lyhyesti todettuna, vastustaa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päätelmää (ks. tuomion 81—88 kohta), jonka mukaan valittajan väittämä vahinko, vaikka voitaisiinkin katsoa, että se on syn-

14. Niiden väitteiden osalta, jotka koskevat ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointia valittajan sille esittämien

13 — Tässä määräyksessä todetaan, että tuomion 80 kohdassa pitäisi olla "erityinen vahinko", ei "epätavallinen vahinko" ja päinvastoin, ja että 81 ja 83 kohdassa pitäisi olla "erityinen luonne", ei "epätavallisuus" ja päinvastoin.

tnyt ja että se on välitön ja ennakoitavissa oleva seuraus asetuksen antamisesta, ei kuitenkaan ole erityinen ja epätavallinen, mikä yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan on yhteisön laillisesta toimesta aiheutuneiden vahinkojen korvaamisen edellytys, ja lisäksi se on hyväksytty vain teoriassa.¹⁴ DCI:n mukaan erityisesti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on ottanut tosiseikat vääristyneellä tavalla huomioon todetessaan tuomiossa, ettei valittajan voida katsoa kuuluvan sellaisten taloudellisten toimijoiden ryhmään, joiden omistusoikeutta olisi loukattu tavalla, joka erottaisi ne kaikista muista taloudellisista toimijoista, joiden saatavia ei ole enää mahdollista periä yhteisön asettaman kauppasulun vuoksi (ks. edellä 6 kohta). Valittajan mukaan, toisin kuin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on katsonut, se, ettei valittajan sopimuksesta seuraavia riskejä voitu kattaa valtiontakauksin, kun kyseinen sopimus tehtiin, ei olisi johtunut Saksan yleisluonteisesta kieltäytymisestä kattaa Irakin kanssa tehtäviin liiketoimiin liittyviä riskejä vaan kyseisen liiketoimen aiheesta (konsultointi) ja (yli viisivuotisesta) kestosta.

47

Väitetyn vahingon epätavallisuuden osalta, DCI vastustaa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen väitettä (ks. tuomion 83 kohta), jonka mukaan jo kauan ennen hyökkäystä Kuwaitiin Irakia oli pidetty ”suuren riskin” maana sen Iranin kanssa käymien sotatoimien perusteella. Valittajan

mukaan tämä huomautus ei ole asiaan kuuluva, koska sopimus tehtiin vuonna 1975, toisin sanoen neljä vuotta ennen nykyisen hallinnon valtaantäpääsyä Irakissa ja viisi vuotta ennen Irania vastaan käydyn sodan alkua.

Toisaalta asiassa Bosphorus annettu tuomio — johon ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin viittaa (ks. tuomion 87 kohta) todetakseen, ettei DCI:n väitetämä vahinko, vaikka sitä pidettäisiinkin merkittävänä vahinkona, voisi johtaa yhteisön vastuun syntymiseen (ks. edellä 6 kohta) — vahvistaa valittajan mukaan sitä, että yhteisön oikeudessa omistusoikeudelle asetettuja rajoja on noudatettava myös silloin, kun lainsäädännöllisin toimin asetetaan poliittinen kauppasulku. Lopuksi, valittajan mukaan myös viittaus yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntöön asiassa *Grands Moulins de Paris* (ks. edellä 6 kohta) on nyt esillä olevan asian yhteydessä virheellinen, koska: i) vastuu epätavallisista ja erityisistä vahingoista, jotka aiheutuvat laillisesta toimesta, on säädetty juuri sellaisen tapauksen varalle, jossa asianomaisen lainsäädäntötoimen päämääränä on yleisen edun vuoksi perusteltu tavoite ja ii) kyseisessä asiassa, toisin kuin nyt esillä olevassa asiassa, yhteisö oli oma-aloitteisesti suostunut maksamaan kantajille korvausta, vaikka nämä eivät hyväksyneetkään sitä sen vuoksi, että summan katsottiin olevan riittämätön.

Seitsemännessätoista valitusperusteessa DCI tekee pääasiassa johtopäätökset edellä esitettyjen valitusperusteiden tueksi esitetyistä väitteistä ja vastustaa tuomiota sen vuoksi, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on lainvastaisesti kieltänyt

14 — Ks. edellä alaviitteessä 5 mainittu asia *Grands Moulins de Paris*, tuomion 45 ja 46 kohta; asia 59/83, *Biovilac v. ETY*, tuomio 6.12.1984 (Kok. 1984, s. 4057, 28 kohta; Kok. Ep. VII, s. 683); asia 267/82, *Développement SA ja Clemessy v. komissio*, tuomio 24.6.1986 (Kok. 1986, s. 1907, 33 kohta; Kok. Ep. VIII, s. 663), ja asia 81/86, *De Boer Buizen v. neuvosto ja komissio*, tuomio 29.9.1987 (Kok. 1987, s. 3677, 16 ja 17 kohta; Kok. Ep. IX, s. 167).

kantajan oikeuden saada vastaajilta vahingonkorvausta asetuksen antamisen vuoksi sille aiheutuneesta vahingosta (laillinen toimi).

17. Myöskään näitä valitusperusteita ei mielestäni voida hyväksyä. Kuten neuvosto on huomauttanut, valittajan väitteet eivät osoita, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päätelmät, joissa todetaan, ettei valittajan väittämä vahinko ole erityinen ja epätavallinen, perustuisivat oikeudelliseen virheeseen. Ensinnäkään valittaja ei ole näyttänyt toteen sitä, että sille olisi yleisen edun vuoksi toteutetun toimen vuoksi aiheutunut muihin toimijoihin verrattuna erityinen tai suhteeton vahinko. Kuten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on jo todennut, DCI ei ole ainoa taloudellinen toimija, joka ei lain nro 57 tultua voimaan ole voinut periä Irakin viranomaisilta saataviaan. Toisaalta valittaja ei myöskään ole kyennyt näyttämään, että se olisi ollut ainoa yritys tai että se olisi kuulunut sellaiseen taloudellisten toimijoiden rajattuun ryhmään, joka ei ole saanut hyväkseen tämänkaltaista takuuta siten, että sen asema eroaisi niiden yritysten asemasta, joiden saatavat on katettu tällaisella takauksella. Tämä toteamus huomioon ottaen todellinen syy siihen, miksi silloin, kun sopimus tehtiin ja sen jälkeen uusittiin, Saksan takausjärjestelmä ei kattanut asianomaisen sopimuksen kaltaisista sopimuksista johtuvia riskejä, vaikuttaa kaiken kaikkiaan merkityksettömältä.

18. Toisaalta katson, ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ole tehnyt vir-

hettä myöskään väittäessään, että valittajan kaltaiset yritykset, jotka eivät olleet voineet saada julkisten laitosten tai vakuutusyhtiöiden tarjoamia takuita, joilla olisi voitu kattaa sellaiset riskit, jotka johtuivat kaupallisesta toiminnasta "suuren riskin" maina pidettyjen valtioiden kanssa, olisivat vain tietoisesti hyväksyneet tästä seuraavat suuremmat riskit, mukaan lukien sen, että velallismaa lopettaa saatavien maksun. Kuten komissio on todennut, se seikka, ettei Irak ollut kaupallisesti "suuren riskin" maa vuonna 1975, riippumatta siitä, onko väite totta, ei vaikuta asiaankuuluvalla, koska sopimus on tämän jälkeen uusittu useita kertoja.

19. Sen väitteen osalta, joka koskee sitä, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin olisi soveltanut virheellisesti oikeuskäytäntöä asioiden Bosphorus ja Grands Moulins de Paris osalta, joihin viitataan tuomion kohdassa, joka koskee sitä, että lainsäädäntötoimen, josta väitetty vahinko johtuu, on perustuttava yleisen edun päämääriin, huomautan, että itse asiassa juuri valittajan tulkinta näistä kahdesta tuomiosta on epätasällinen. Asiassa Bosphorus yhteisöjen tuomioistuin on soveltanut vakiintunutta oikeuskäytäntöä, jonka mukaan myöskään perusoikeudet (tässä tapauksessa omistusoikeus ja vapaus harjoittaa kaupallista toimintaa) eivät kuitenkaan ole ehdottomia, ja siten niiden käytölle voidaan asettaa rajoituksia, jotka ovat perusteltuja yleisen edun mukaisilla päämäärillä.¹⁵ Toisaalta asiassa Grands Moulins de Paris yhteisöjen tuomioistuin

15 — Ks. edellä alaviitteessä 5 mainittu asia Bosphorus, tuomion 21 kohta.

on yksiselitteisesti todennut, että jos lain-säädäntötoimi, josta väitetty vahinko joh-tuu, voidaan perustella perustavanlaatuisen yleisen edun päämäärän tavoittelemisella (tässä tapauksessa pyrkimys lieventää yleisen taloudellisen edun vuoksi niitä seu-rauksia, jotka aiheutuivat erityisesti rans-kalaisille tuojille Ranskan hallituksen pää-töksestä devalvoida frangi), tämän syyn vuoksi on todettava, että vaikka aiheutu-neet vahingot olisivatkin epätavallisia ja erityisiä, se ei voi johtaa yhteisön talou-dellisen vastuun syntymiseen.¹⁶

Edellä esitettyjen seikkojen perusteella ehdotan, että vaikka yhteisöjen tuo-mioistuin pitäisi kyseisten seikkojen ar-viointia tarpeellisena (ks. edellä 12 kohta), se hylkää myös valittajan väittämän vahingon epätavallisuuteen ja erityisyyteen liittyvät valitusperusteet.

Toissijaisesti esitetty vahingonkorvausvaa-timus, joka koskee lainvastaisen toimen vuoksi aiheutunutta vahinkoa (18. valitus-peruste)

20. Lopuksi, *kahdeksannessatoista* ja vii-meisessä *valitusperusteessa* DCI kiistää sen

tuomion kohdan (ks. 99 kohta), jossa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on todennut, että koska valittaja ei ole näyt-tänyt toteen oikeuttaan vahingonkorvauk-seen yhteisön laillisesta toimesta sille aiheutuneen vahingon vuoksi, myös valit-tajan toissijainen vaatimus — joka ensim-mäisen oikeusasteen tuomioistuimen mukaan tosiasiaa koski ”saman vahingon korvaamista” — saada vahingonkorvausta *lainvastaisen* toimen vuoksi sille aiheutu-neesta vahingosta, oli hylättävä. DCI:n mukaan tämä toissijainen vaatimus olisi pitänyt hyväksyä, koska antaessaan ase-tuksen, jolla kauppasulku asetettiin, yhteisön lainsäätäjä ei käyttänyt hankinta-valtaansa päättäessään valittajalle ja muille vastaavassa tilanteessa oleville talou-dellisille toimijoille maksettavan vahin-gonkorvauksen suuruudesta.

21. Katson, ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ole rikkonut yhteisön oikeutta hylätessään valittajan toissijaisen vahin-gonkorvausvaatimuksen, erityisesti siksi, että valittaja ei ollut kyennyt ensisijaisen vaatimuksensa tueksi esittamiensä valitus-perusteiden perusteella näyttämään toteen sitä, että sille oli aiheutunut tosiasiallinen ja varma vahinko. Tosiasiallisen ja varman vahingon syntymistä koskevien valitus-perusteiden 1.—3. hylkääminen, jota edellä ehdotin yhteisöjen tuomioistuimelle (ks. 11 kohta), johtaa siihen, että ehdotan vastaavaa ratkaisua valittajan viimeisen valitusperusteen osalta.

¹⁶ — Ks. edellä alaviitteessä 5 mainittu asia Grands Moulins de Paris, tuomion 46 ja 47 kohta.

IV Ratkaisuehdotus

22. Edellä esitettyjen seikkojen perusteella ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin:

- hylkää Dorsch Consult Ingenieurgesellschaft mbH:n valituksen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa T-184/95 28.4.1998 antamasta tuomiosta ja
- velvoittaa valittajan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.